

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**Чернівецький національний університет****імені Юрія Федьковича**

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи

Кафедра педагогіки та соціальної роботи

МОЛОДІЖНА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ**Кваліфікаційна робота****Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконав:

студент VI курсу, групи 601

спеціальності 231 «Соціальна робота»

Сутаєв Ілля Ігорович

Керівник:

к. пед. н., доц. **Мудрий Я. С.****До захисту допущено:****Протокол засідання кафедри № 4**

від «16» листопада 2022 р.

Зав. кафедри _____ д. пед. н., проф. Тимчук Л.І.

Чернівці – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. СУТНІСТЬ ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НІМЕЧЧИНИ	7
1.1. Поняття молодіжної політики Німеччини	7
1.2. Законодавче регулювання молодіжної політики Німеччини	12
РОЗДІЛ II. РЕАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НІМЕЧЧИНИ	19
2.1. Напрями молодіжної політики Німеччини	19
2.2. Ефективність напрямів молодіжної політики Німеччини.....	26
ВИСНОВКИ	41
СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. За даними ООН, на сьогоднішній день в світі проживає 1,2 млрд. молодих людей віком від 15 до 24 років, що складає 16% від загальної цифри населення на планеті. Це найбільше число за всю історію людства і ця кількість зростає з кожним роком [53].

Без перебільшення, молодь є гарантом розвитку будь-якої держави чи суспільства. Відповідно, їх подальше існування залежить саме від забезпечення гідних умов життя для цієї категорії населення. Це забезпечується через молодіжну політику держави – систему напрямів, пріоритетів та стратегічних цілей, які покликані сприяти самореалізації молодих громадян та вихованню їх свідомості.

Молодіжні питання привертали увагу в усі часи історії людської цивілізації. Але наразі, у світовому розумінні, поняття «молодь» диференціюється як окрема соціальна категорія, а «молодіжна політика» – є частиною «соціальної політики».

Важливо розуміти, що міжнародне право не має єдиного кодифікованого законодавчого акту, який би стосувався тільки молодого населення, а все, що існує – несе виключно рекомендаційний характер. І такий підхід є досить демократичним, адже це спонукає держави самостійно розробляти національні механізми та визначають перспективи молодіжної політики відповідно до потреб і запитів самої молоді. Зворотний бік питання вказує на те, що країни з порівняно низьким рівнем втілення молодіжної політики не мають зацікавленості та мотивуючих складових для її розвитку.

Якщо у країні діє закон про молодь – це закріплює юридичне підґрунтя молодіжної політики: відповідальні інституції, структури, їх можливості тощо. Якщо у країні немає загального закону про молодь - це не завжди означає, що уряд менш уважно ставиться до молодіжних питань. У таких випадках, молодіжна політика регулюється різними галузевими законами. Тобто молодь

автоматично стає суб'єктом законів про освіту, про соціальні послуги, про охорону здоров'я тощо.

На сьогоднішній день, молодіжні питання є окремим напрямом в політиці багатьох держав, однак матеріали даної дослідницької роботи були зібрані на основі виключно німецького досвіду. Німеччина, будучи державою-засновницею Європейського союзу та лідером серед країн демократичного світу, проводить активну політику в різних соціальних сферах суспільства. Молодіжна політика не є виключенням, вона націлена на співпрацю та партнерство з молодими особистостями, а відповідно, німецький досвід у даній сфері міг би слугувати прикладом для його реалізації в інших країнах.

На перший погляд, національна концепція молодіжної політики Німеччини заснована на провідній ролі держави в сфері молодіжної політики, однак паралельно із тим, вона тримається на принципах паритетності зі структурами громадянського суспільства.

Варто відзначити неоднозначну статистичну інформацію щодо молоді в Німеччині, адже на тлі високого рівня соціальних показників та доступних можливостей, офіційна статистика 2022 року демонструє, що доля молоді складає лише 14% (11.9 млн) від загальної кількості населення (83.6 млн) [23].

Молоді люди в Німеччині стикаються з великим комплексом проблем, які заважають їм вступити у доросле життя, а так зване «старіння нації» тільки збільшує навантаження на ресурси працездатного молодого населення. Зазвичай молодим особам не вдається швидко інтегруватися в професійне суспільство через тривалий процес їхнього навчання та вирішення питань із пошуком житла. Однак, багато питань, що турбують молодь виходять далеко за рамки повсякденного життя: проблеми екологічного характеру, можливості політичного впливу на існуючі виклики, побудова толерантного мультикультурного суспільства... ці та багато інших уявлень молодих осіб про власне майбутнє створюють концепцію молодіжної політики Німеччини.

Наше дослідження спрямоване на аналіз теоретичних та практичних аспектів молодіжної політики Федеративної республіки Німеччини: підходів до

її розуміння; законодавчого підґрунтя; наявних напрямів роботи та показників їх ефективності на основі репрезентативної інформації.

Об'єкт дослідження: молодіжна політика Німеччини.

Предмет дослідження: реалізація молодіжної політики Німеччини

Мета: розкрити молодіжну політику як складову соціальної політики Німеччини. Відповідно до зазначеної мети поставлені такі **завдання:**

- 1) Проаналізувати теоретичні підходи до поняття «молодіжна політика Німеччини».
- 2) Висвітлити законодавче забезпечення реалізації молодіжної політики Німеччини.
- 3) Розкрити напрями молодіжної політики Німеччини.
- 4) Дослідити ефективність існуючих напрямів молодіжної політики Німеччини.

У процесі виконання дипломної роботи нами використовувались наступні **методи дослідження:** теоретичний аналіз наукової літератури з теми дослідження з метою відбору та систематизації досліджуваного матеріалу, синтез, порівняння, індукція та зіставлення отриманих фактів, узагальнення результатів дослідження, методи статистичної обробки інформації.

Теоретичне значення роботи полягає у розкритті і характеристиці молодіжної політики Німеччини як складової соціальної політики країни, аналізі особливостей її розуміння, законодавчого підґрунтя, напрямів та ефективності їх впровадження.

Практичне значення роботи полягає в тому, що напрацьовані матеріали дипломної роботи можуть бути використані в конкретних заходах із розбудови та удосконалення сучасної системи молодіжної політики Німеччини, а також бути основою майбутніх реформ в контексті її напрямів. Дані матеріали мають актуальність і для інших країни, у тому числі України, в якості досвіду побудови успішної моделі політики щодо молоді на основі представлених механізмів молодіжної політики Німеччини

Апробація результатів дослідження відбувалася під час щорічної студентської наукової конференції Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича у квітні 2022 року.

Результати дослідження було обговорено під час круглого столу кафедри «Педагогіки та соціальної роботи» Чернівецького Національного університету імені Юрія Федьковича та висвітлено у статті «Молодіжна соціальна політика Німеччини», яка увійшла у збірника студентських наукових праць.

Також, основні результати дослідження було презентовано у Католицькому університеті м. Фрайбурга (Німеччина) під час наукового семінару міжнародних студентів спеціальності «Соціальна робота».

За структурою дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел (54 позиції).

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НІМЕЧЧИНИ

1.1. Поняття молодіжної політики Німеччини

Підходи до молодіжної політики у кожній країні навіть одного континенту є різними і в умовах динамічного суспільства їх розуміння та значення постійно змінюється. Однак, мова іде не про тотальну зміну уявлень, а про різницю складових, які включаються у розуміння тієї чи іншої термінології.

Різні компоненти молодіжної політики Німеччині вже неодноразово були предметом наукових праць серед різних груп науковців. Однак, такі дослідження мали певні методологічні труднощі, пов'язані з різним уявленням вчених про молодіжну політику та сфери її поширення.

На думку однієї групи вчених та представників соціологічної школи (Карла Мангейма, Кеннета Кеністона, Маргарет Мід), молодіжна політика є явищем керованої соціалізації молоді, метою якої є інтеграція даної категорії населення в соціальну структуру усього суспільства. На думку другої групи вчених (Івона Бернарта, Фрідріха Тенбрука), молодіжна політика – це механізм соціального розвитку молоді в умовах соціальних ризиків та створення позитивного середовища для молодого покоління. В рамках робіт третьої групи вчених (Уолтера Б'єна, Ральфа Кунке, Моніки Рейзиг), молодіжна політика – це діяльність держави, яка створюючи сприятливі умови для соціального включення молоді, забезпечує лояльність до молодого покоління, а також його соціальну і громадянську активність. Відповідно до цих тверджень, молодіжна політика Німеччини може розглядатися як *явище, процес* чи *діяльність*.

Поняття «молодіжна політика» є відсутнім у найбільшому німецькому тлумачному словнику Deutsches Wörter Buch. Однак у ньому можна з легкістю знайти багато інших термінів дотичних до молодіжної сфери. До прикладу, сама *молодь* (Die Jugend) – визначається як «група осіб поміж 13 та 30 роками, які є психологічно та фізіологічно сформованими». Поняття «політика» (Die Politik) словник трактує як «управлінські дії чи заходи для реалізації певної мети». Таким чином, шляхом синтезу понять «молодь» і «політика», можна отримати поняття, яке цілком об'єктивно відображає німецький підхід до молодіжної політики, а тобто це «управлінські дії чи заходи, спрямовані на підтримку осіб віком від 13 до 30 років, які є психологічно та фізіологічно сформованими» [7].

Під час ознайомлення із офіційними джерелами інформації в контексті досліджуваного поняття, було встановлено, що єдиним адміністративним органом влади, який діє на Федеральному рівні і виконує роль основного регулятора у сфері молодіжних питань є Міністерство у справах сім'ї, літніх людей, жінок та молоді Німеччини (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend). Згідно інформації на його центральній веб-сторінці, **молодіжна політика** визначається, як діяльність, що покликана забезпечити «право дітей, підлітків та молоді на якісний розвиток незалежно від їх походження, статі, релігії та соціального стану» [42]. А у звіті даного Міністерства за 2017 рік молодіжна політика представлена як «політика федерального уряду, заснована на переконанні, що підлітковий і юнацький вік, як самостійний етап життя, потребує особливу політичну увагу, а також концепції відповідно до таких потреб» [10, с. 5].

Очевидно, що офіційні трактування є досить обмеженими і описують поняття з політико-правової сторони, не деталізуючи його глибинних складових.

Більш деталізовану термінологію щодо молодіжної політики знаходимо у роботах німецьких науковців, які працювали за даним напрямом. Серед них Клаудія Люкінг-Мішель, Вальтер Хорштейн, Крістіан Людерс, Томас

Раушенбах, Ульріх Дейнет, Бенедікт Штурзенхекер, Юрген Шваб, Маргіт Ауер, Рейнхард Марковец, Боніш Лотар.

Представниця федеральної опікунської ради з прав молоді Клаудія Люкінг-Мішель є авторкою дослідження «Репозиціонування молодіжної політики. Необхідність і перешкоди». У своїй роботі вона розглядає німецьку молодіжну політику як «напрямок діяльності, орієнтований на майбутнє, для врахування і диференціації інтересів молоді та проблем, специфічних для неї» [17, с. 2-3].

Натомість, Вальтер Хорштейн у своїй роботі «Молодіжне дослідження та молодіжна політика: події та структури у другій половині 20 століття», характеризує молодіжну політику Німеччини як «комплекс заходів та програм, що розраховані на підтримку певної частини суспільства (молоді) та сприяють умовам життя підростаючого покоління, шляхом захисту від ризиків або створення можливостей для саморозвитку». Наведене трактування можна вважати класичним у своєму науковому сенсі, адже воно неодноразово використовується у роботах інших вчених-послідовників (Томаса Раушенбаха, Крістіана Людерса та інших), які аналізували політику щодо молоді [8, с. 411].

Ульріх Дейнет і Бенедікт Штурзенхекер у своїй праці «Підліткове та молодіжне працевлаштування» зводять практичну складову реалізації молодіжної політики до поняття «відкрита соціальна робота з дітьми та молоддю», пояснюючи, що наведений принцип роботи є найефективнішим серед існуючих і допомагає молоді у її подальшій самореалізації. [5, с. 693]

Юрген Шваб, науковець та представник Католицького університету м. Фрайбурга, у своїй праці «Концепція роботи з підлітками та молоддю» досліджує освітньо-педагогічну складову молодіжної політики. Значна увага автора акцентується на особистому просторі молоді. Описуючи його в контексті політики, науковець наголошує на важливості балансу між адаптацією до цінностей суспільства та індивідуальною свободою, що здатні забезпечити успішне розкриття потенціалу молодих громадян. Відповідно, до слів автора, формування особистого простору для самовизначення молоді

можна трактувати як ідею, процес та мету молодіжної політики Німеччини [14, с.174-175].

Маргіт Ауер у своїй роботі ототожнює поняття «молодіжна політика» із поняттям «молодіжна робота». Цей термін має велику популярність в Німеччині, однак на думку авторки дослідження, у своєму змісті відображає тавтологію «молодіжна робота для молоді», що є досить дивним. У багатьох пересічних людей, такий термін може асоціюватися із чимось на зразок самопомоги, однак це не так. Молодь дійсно є суб'єктом даного терміну, однак в основі об'єкту лежить організована соціально-освітня діяльність, що допомагає молодим людям розвиватися, краще пізнавати себе та суспільство [11, с.7].

Питання німецького досвіду реалізації молодіжної державної політики вивчали деякі вітчизняні вчені: Р. Сторожук, Н. Гусева, І. Дабагян, О. Красільнікова, М. Бедульова, Л. Павловська, Н. Подобед.

М.Бедульова у своєму дослідженні з вивчення кадрового забезпечення державної молодіжної політики Німеччини визначає її дві ключові задачі, а саме виконання законодавства з надання соціальних послуг та допомоги молоді, а також передачу функцій іншим відомствам і громадським організаціям. Такий адміністративний підхід на макрорівні є досить цікавим, але на мікрорівні він ще раз підкреслює відмежування держави від практичних складових реалізації молодіжної політики [2, с.22-24].

У своїй роботі «Зарубіжний досвід реалізації молодіжної політики» Р. Сторожук характеризує європейські підходи роботи з молоддю за 4 моделями: універсальною, громадською, протекційною та централізованою [3, с.6] (див. таблицю 1.1).

Таблиця 1.1. «Європейські модель роботи із молоддю»

Модель молодіжної політики	Характерна ознака	Цільові групи	Головні цілі
Модель країн Скандинавії	Універсалістська	Вся молодь віком до 25 років	Участь молоді у житті суспільства, досягнення автономності та незалежності молоді
Модель Великобританії	Громадівська	Конкретно визначені групи молоді із особливими по-	Запобігання соціальним проблемам

На думку вченого, Німеччина, будучи країною центральної Європи наслідує *«протекційну модель»*, метою якої є запобігання соціальних проблем серед молоді та забезпечення її політичної участі. Така модель, на думку вченого, несе в собі досить потужні механізми втілення, завдяки яким Німеччина демонструє позитивну динаміку життя молодих осіб. Яскравим прикладом такий дій є:

- соціальний взаємозв'язок молоді із владою та суспільством;
- інформація для молоді щодо власних можливостей;
- свобода у політичному, творчому і культурному самовираженні;
- значимість професійної освіти для молоді;
- забезпечення підтримки молодих сімей;
- підтримка для «виключеної» молоді та молоді з «груп ризику»
- підтримка і заохочення активного проведення вільного часу;
- правильний підхід при соціальній роботі з молоддю;
- регулярне дослідження труднощів, з якими стикаються молоді люди;
- розширення міжнародних зв'язків (мобільності) серед молодих осіб.

Загалом, нами було розглянуто чималу кількість трактувань молодіжної політики Німеччини, які дають підстави стверджувати про високий ступінь наукового інтересу до неї з боку як німецьких, так і вітчизняних науковців.

Термінологічна складова молодіжної політики досліджувалася представниками соціологічного, педагогічного, психологічного, культурного, політичного напрямів і на сьогоднішній день продовжує перебувати у стадії наукового обговорення. З позиції нашого дослідження, такий факт може

пояснюватись як різними трактуваннями самих вчених, так і регулярними трансформаціями у німецькому суспільстві, які дзеркально відображаються у роботах науковців та підходах влади до молодіжних питань.

1.2. Законодавче регулювання молодіжної політики Німеччини

Правове поле Німеччини є найголовнішим регулятором функціонування молодіжної політики, як і будь-якого іншого напрямку діяльності держави. Очевидно, що подальше дослідження є неможливим без ознайомлення із діючим юридичним підґрунтям та потребує його аналізу з позиції впливу на життя молодих громадян.

Основною ознакою молодіжної політики Німеччини є її чітка структурованість у сфері законодавчої та виконавчої влади, відповідно до загальнонаціонального, регіонального та місцевого рівнів.

Формування молодіжної політики *на національному рівні* забезпечує Федеральне міністерство у справах сім'ї, літніх людей, жінок і молоді Німеччини (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend). Воно відповідає за підготовку і прийняття законів, що зачіпають інтереси молоді у всіх соціально-значимих сферах (освіта, охорона здоров'я, трудові відносини тощо), а також проводить крос-секторальну комунікацію з іншими міністерствами, федеральними землями і муніципалітетами [50].

У Німеччині існує ще цілий ряд міністерств, які так чи інакше зачіпають у своїй діяльності питання молодіжної політики: Федеральне міністерство економіки і праці, Федеральне міністерство охорони здоров'я і соціального забезпечення, Федеральне міністерство освіти і науки, Федеральне міністерство закордонних справ, Федеральне міністерство внутрішніх справ, Федеральне

міністерство юстиції, Федеральне Міністерство економічного співробітництва та розвитку тощо.

На *земельному рівні*, відповідальність за реалізацію молодіжних стратегій покладається на регіональні Міністерства у справах молоді, що діють при 16 Землях Німеччини. Вони складають власні плани щодо реалізації складових молодіжної політики, орієнтуючись на вищезатверджені федеральні стратегії та законодавство національного рівня.

Пряма відповідальність за безпосередню роботу з молоддю лежить на адміністративних районах, містах, комітетах у справах молоді (Jugendhilfeausschuss) та службах у справах молоді (Jugendamt). Відповідно, особливістю молодіжної політики Німеччини є використання принципу субсидіарності, коли основна практична відповідальність за її виконання (у тому числі і фінансова), покладена на *комунальний (муніципальний) рівень* [13].

Досліджуючи інституції, які напряду взаємодіють із молоддю, ми дійшли висновку, що більшість заходів локального рівня реалізуються завдяки діяльності саме недержавних суб'єктів. Вони маючи можливість отримати статус «громадського виконавця» перебирають на себе основну роль у складовій реалізації. До їх списку входять молодіжні організації, благодійні установи, церкви, різні професійні об'єднання, групи самопомоги, а також такі приватні носії як дитячі будинки, гуртожитки тощо.

Очевидно, що діяльність будь-якого такого суб'єкта здійснюється згідно низки кодексів, законодавчих актів і постанов Федерального та Земельного рівня, покликаних підтримати молоде населення у довгостроковій та короткостроковій перспективі.

Так, основним законом Федеративної Республіки Німеччини є *Конституція*, прийнята у травні 1949 року. Документ декларує права громадян, у тому числі й молоді відповідно до принципів дотримання честі та гідності. До складових, що регулюють на життя молодих осіб, можна віднести рівність всіх перед законом (стаття 3), свободу світогляду (стаття 4), право вільно виражати свою думку (стаття 5), право на об'єднання (стаття 9), право на освіту та вільний

вибір професії (стаття 12). Деякі з таких складових (наприклад, право вільно виражати свою думку), зазначають особливе ставлення до молодих осіб, посиляючись на дотичне законодавство про охорону молоді [26].

Досить важливо вказати факт того, що згідно статті 25 Конституції, міжнародні законодавчі акти та законодавчі акти ЄС мають пріоритет над внутрішнім німецьким законодавством. Юридично, це можна розуміти як просте підпорядкування нормам міжнародного права. Однак, з позиції нашого дослідження, ми можемо оцінювати дану статтю як декларування процесів глобалізації у законодавчому полі Федеративної Республіки Німеччини. Згідно даного факту, молодіжна політика може включати документи міжнародного й загальноєвропейського характеру (декларації, конвенції, хартії, резолюції), дотримуючись балансу між інтересами національного і загальноєвропейського (світового) рівнів.

Основним внутрішньо-німецьким кодифікованим документом, що регулює права, обов'язки і потреби німецьких громадян є «Соціальний кодекс» (Sozialgesetzbuch або SGB). На сьогоднішній день, даний документ складається із 12 книг, де кожна книга відповідає певному Закону. Деякі параграфи даного документу містять слово "молодь" у назві і змісті, інші – декларують потреби і права усього населення, у тому числі й молодих громадян.

До прикладу, перша книга Соціального кодексу (SGB-I) несе досить декларативний характер, однак у багатьох параграфах вона напряму зачіпає складову молодіжної політики. Так, параграф 8 має назву «Про допомогу дітям та молоді» та зазначає, що дана вікова група потребує особливої підтримки. Зміст параграфів 18 і 19 доводить факт необхідності заохочень у сфері освіти та ринку праці, що беззаперечно є направленими на категорію молодих громадян. А у параграфі 26 знаходимо інформацію про можливість отримання грошової допомоги чи грантів на житло [45].

Друга та третя книги Соціального кодексу (SGB-II, SGB-III) регулюють допомогу у пошуку роботи, а також базове забезпечення для шукачів роботи. Насамперед, параграф 16h SGB-II наголошує на важливості допомоги молодим

людям у складовій працевлаштування. Зокрема, параграф 28 SGB-II говорить про особливе ставлення до осіб молодше 25 років: обслуговування в окремих філіях центрів зайнятості (Jugendberufsagentur), надання максимальних можливостей в отриманні освіти, забезпечення політики участі тощо. А параграфи 30 і 33 SGB-III декларують пріоритетність таких явищ як «професійна орієнтація» та «професійна консультація» для молодих громадян [46, 47].

Трудова діяльність молодих осіб у Німеччині (особливо тих, які не досягли повноліття) регулюється окремим законом «Про охорону праці молоді» (Gesetz zum Schutze der arbeitenden Jugend). Метою даного документу є забезпечення прав молодих людей в процесі трудової діяльності, захист їх від завищених вимог з боку роботодавця, гарантії охорони праці та медичного спостереження в ході діяльності, надання часу для відпочинку тощо... У законі встановлено мінімальний вік, з якого громадянин може працювати (15 років) і здійснювати трудову діяльність не більше 35 годин на тиждень. З метою здійснення нагляду у сфері зайнятості молоді, зазвичай створюються спеціальні комітети, які виконують свої функції на регіональному рівні і сформовані з представників молодіжних організацій, служб зайнятості, управління у справах молоді, закладів охорони здоров'я... [28].

Складова охорони здоров'я молоді, як і всього населення в цілому – регулюється п'ятою книгою Соціального кодексу (SGB-V). Згідно німецького законодавства, проживання резидента чи нерезидента на території країни без медичного страхового полісу є порушенням. Однак, наявність медичного страхування є більше особистою необхідністю через відчутне навантаження на особистий бюджет у разі страхового випадку. Маючи даний тип полісу, молодь отримує дешевий доступ до медичних, профілактичних та інших послуг дотичних до медичної сфери. Серед пільг для молодого населення є наявною можливість отримання студентського чи сімейного страхування (параграф 10), які є доступними виключно для молодого населення віком до 25 років і надають аналогічний спектр послуг за дешевшою ціною або повністю безкоштовно [48].

Найбільшим документом про молодь і молодіжну політику Німеччині є восьма книга Соціального кодексу (SGB-VIII). Базуючись на «Законі про послуги для дітей та молоді» (Kinder und Jugendhilfe) від 26.06.1990 року, даний юридичний акт регулює методи та технології соціальної роботи на різних етапах життя молодих людей [49].

Зміст наведеного документу декларує базові права молоді, надання їй соціальної допомоги, загальні складові щодо її виховання, список відповідальних суб'єктів та їх роботу, імплементацію задач федерального рівня щодо молоді, фінансову складову опіки та допомоги молодим особам, збір статистичної інформації, захист існуючих соціальних даних тощо. А основний понятійний апарат включає в себе такі поняття, як Jugendamt (молодіжна служба), Jugendhilfe (молодіжна допомога), Jugendzentrum (центр для молоді), Jugendpfleger (молодіжний працівник) тощо.

Параграф 7 даного документу визначає віковий ценз поняття «молодь». Під юридичне поняття «молоді» у Німеччині підпадають всі особи віком від 14 до 27 років (включно), однак ці вікові рамки мають власний поділ на підлітковий вік молоді (14-18 років) і дорослу молодь (18 до 27 років).

Особи, які не досягли 18 років та не є дієздатними, підпадають під дію «Закону про захист неповнолітніх» (Jugendschutzgesetz) від 23.07.2002, який шляхом юридичної сили убезпечує їх від негативного впливу ігрової залежності (Jugendspielsucht), алкогольної залежності (Jugendalkoholismus), паління та забороняє продаж групи шкідливих товарів, відвідування нічних закладів, доступ до певних матеріалів для дорослих [36].

Законодавство щодо молоді постійно вдосконалюється за рахунок регулярних оновлень та змін. Так, у 2021 році було прийняте доповнення у вигляді «Закону про розширення прав молоді» (Kinder und Jugendstärkungsgesetz) від 03.06.2021, в якому додатково регулюються аспекти проживання молодих людей у прийомних сім'ях, інклюзивні підходи до молоді із вадами здоров'я, доступність отримання допомоги за місцем проживання

тощо. Це свідчить про регулярну роботу різних суб'єктів законодавчої влади у юридичній площині молодіжної політики.

Як і в будь-якому суспільстві, кожний громадянин має не тільки права, а і обов'язки перед законом. У разі здійснення певного роду протиправних дій, молоді особи на території Німеччини несуть кримінальну відповідь згідно молодіжного кримінально-процесуального права, а саме «Закону про суди над молоддю» (Jugendgerichtsgesetz) від 04.08.1953. Даний документ позиціонує першочерговість виховних заходів щодо молодих правопорушників, натомість примусові види покарання розглядаються тільки як допоміжні засоби [34].

Досить специфічним є складова дієздатності молодих осіб до 18 років. Вона регулюється Громадянським кодексом Німеччини (Bürgerliches Gesetzbuch або BGB) від 18.08.1896, який обмежує можливості неповнолітньої молоді щодо здійснення фінансових операцій (підписів контрактів, відкриття банківських рахунків), шлюбів, роботи, керування транспортними засобами... З позиції законодавства, подібні обмеження не мають на меті утиск прав молодого населення, а несуть виключно безпековий характер [22].

Німецьке правове поле загалом є орієнтованим на створення можливостей для молодих осіб і однією з таких можливостей є освітня складова. В країні існує «Федеральний Закон про заохочення до освіти» (Bundesausbildungsförderungsgesetz або BAföG). Даний документ передбачає надання німецьким студентам щомісячної державної фінансової підтримки у вигляді позики протягом усього періоду їхнього навчання в закладах вищої та передвищої освіти. Її розмір складає від 414€ до 515€ + компенсація вартості оренди житла. Ці гроші слугують інструментом матеріальної підтримки, коли студент є фінансово незалежним від батьків, однак не має можливості працювати на роботі через брак часу. Таким чином, дана позика забезпечує молодій особі можливість знімати житло, харчуватися та мати невелику суму кишенькових грошей. Розуміючи, що це не допомога, а позика, відповідно кожен хто отримує грошові кошти має їх повернути протягом 20 років починаючи з п'ятого року після завершення навчання. За такої умови хочеться

відзначити основні складові, такі як безвідсотковість (скільки було виплачено – стільки повертається), поетапність (повернення рівними платежами від 105€) та гнучкий період повернення (отримані гроші можна повернути через 5 років і протягом 20 років після закінчення навчального закладу) [21].

На місцевих рівнях існують певні програми із пошуку студентського житла чи програми із фахового працевлаштування молоді після здобуття освіти. Зазвичай, організацією молодіжної підтримки на рівні міст, районів і муніципалітетів займаються недержавні структури (громадські спілки, релігійні та благодійні організації, фонди та інші незалежні установи), які в свою чергу керуються внутрішніми документами або, перебуваючи в статусі «громадського виконавця», документами Федерального та Земельного рівнів. До прикладу, на території таких міст як Фрайбург, Оффенбург, Фуртванген, Віллінген-Швеннінген, Кель (Землі Баден-Вюртемберг) діє мережа профспілкової організації Studierendenwerk Freiburg-Schwarzwald (SWFR), яка допомагає молоді самореалізувати себе під час навчання чи після його закінчення [6].

Важливим аспектом діючого законодавства є система його контролю. Вона полягає у роботі незалежної експертної комісії, яка здійснює регулярні оцінювання проблем молодих громадян та кожні 4 роки надає «Звіти про становище молоді». Детальна інформація про ці звіти міститься на офіційній веб-сторінці Федерального міністерства у справах сім'ї, літніх людей, жінок і молоді Німеччини (BMFSFJ). Наразі триває підготовка нового звіту, який буде представлений у 2024 році [39].

Таким чином, законодавство Німеччини та триступенева каскадна система законодавчої влади регулює більшість сфер життя молоді. Проаналізовані законодавчі акти спрямовані у першу чергу на захист прав молодих осіб, їх підтримку та створення можливостей. Більшість з проаналізованих документів побудовані за принципами доступності, субсидіарності та полісуб'єктності,

РОЗДІЛ II

РЕАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НІМЕЧЧИНИ

2.1. Напрями молодіжної політики Німеччини

Теоретичні складові молодіжної політики такі як наукові підходи, загальна ідеологія, законодавче підґрунтя допомагають кожній країні будувати індивідуальний комплекс соціальних дій щодо молодого населення. У практичній площині, його реалізація передбачає якісні покращення у житті молодих громадян та певні переваги для самої держави, які вона отримує внаслідок таких дій.

Однак, сучасний світ є динамічним у своєму розвитку, і ті напрями діяльності, що мали актуальність вчора – можуть вже не мати запотребованості сьогодні. Відповідно, принцип сталих підходів працює проти будь-якої країни, призупиняючи її розвиток.

Сфера молодіжної політики Німеччини не є виключенням з цього правила, адже молодь, будучи носієм змін в суспільстві, постійно потребує оновлених механізмів у регулюванні актуальних питань не тільки власного, а і суспільного характеру. Задля цього, уряд країни регулярно окреслює напрями роботи з молодими громадянами та кодифікує їх у вигляді молодіжних стратегій.

Зазвичай, такі документи мають обмежений строк дії, однак їхній зміст покликаний бути актуальним, відповідно до потреб часу.

Актуальна на сьогоднішній день стратегія була представлена урядом экс-канцлерки Ангели Меркель у грудні 2019 року. Її зміст опубліковано на офіційній веб-сторінці Міністерства у справах сім'ї, літніх людей, жінок та молоді, яке є відповідальним суб'єктом у площині реалізації молодіжної політики [35].

Згідно стратегії, держава передбачає 9 напрямів роботи, які прямо чи опосередковано стосуються життя молодого населення. Серед них:

- 1) Діалог між поколіннями та формування образу молоді
- 2) Участь молоді у демократичних процесах
- 3) Еко-активізм молоді
- 4) Здоров'є молодих громадян
- 5) Культура і різноманітність
- 6) Житло та соціальний простір для молоді
- 7) Освіта, самовизначення та працевлаштування молоді
- 8) Мобільність та цифрові технології
- 9) Європа і світ

Зазначена молодіжна стратегія регулює не тільки життя самої молоді, а зачіпає більш масштабні демографічні, політичні, екологічні та інші процеси німецького суспільства, на які молоде покоління здатне вплинути задля якісних змін у майбутньому.

Однією з суспільних проблем Німеччини є так зване «старіння нації». Під цим процесом слід розуміти віковий зсув індексу населення у бік старшого покоління, що поступово впливає на зміну структури усього населення. Одним із перших напрямів молодіжної політики, який розглядаю дану проблему з психологічної сторони є *організація діалогу між поколіннями та формування образу молоді*.

На офіційній веб-сторінці Федерального Міністерства у справах сім'ї, літніх людей, жінок і молоді Німеччини знаходимо пояснення щодо даного

пункту стратегії: *«Наше старіюче суспільство потребує молоді – її ідей та потенціалу. В цей же час, молодому поколінню необхідні відповідні соціальні умови, щоб долати труднощі життєвого етапу молодості, самостійно розкривати свій потенціал і мати можливість з упевненістю дивитися в майбутнє»* [25].

Даний напрям молодіжної стратегії доцільно розглядати через призму конфліктології. Адже, представники молодого покоління часто мають завищені очікування від життя, намагаються підлаштовувати процес будь-якої роботи під себе, ставлять власні уявлення про принципи і норми вище за суспільні, не терплять ієрархічності у комунікації, віддають перевагу неформальному стилю робочих відносин, здатні часто змінювати місця роботи, воліють створювати сім'ї не реєструючи відносини офіційно, живуть за принципом теперішнього не думаючи про майбутнє.

Наведені життєві уявлення є неприйнятними для представників попередніх поколінь. Натомість, методи взаємодії із молодими особами, які могли застосовуватися раніше – наразі є застарілими і неприйнятними для самої молоді. Це часто породжує їхній конфлікт з батьками, наставниками, роботодавцями. Відповідно, напрям *організації діалогу між поколіннями* покликана налагодити цей зв'язок у двосторонньому порядку та сприяти позитивному *формуванню образів молоді* у майбутньому.

Даний напрям молодіжної політики знаходить своє застосування і в сфері політики. За кількісними оцінками, молодь не є домінуючою соціальною групою у Німеччині, а отже вона частково втрачає право бути почутою. Яскравим прикладом може слугувати виборчий процес на території ФРН: коли кандидат, умовно володіючи 100% підтримкою осіб 18-27 років, не може бути обраним через протилежну точку зору іншої частини населення. Відповідно, що применшення вартості голосу молоді та наслідування принципу «вибір робиться за молодь» ще раз підтверджують, що демографічна ситуація в країні працює проти даної категорії населення. У контексті політичного підходу, *діалог між поколіннями* покликаний врегулювати дану проблему шляхом

конструктивної комунікації між молоддю та представниками старших вікових груп [33, с.34-41].

Наявність політичного голосу молоді не завжди є підставою для творення позитивних змін у суспільстві. Відповідно, актуальна молодіжна стратегія декларує важливість безпосередньої *участі молоді у демократичних процесах*. Суспільно-політична діяльність, громадянська активність, волонтерство членство у партіях, демонструють прагнення молодих осіб виступати агентами змін [33, с.42-55].

За інформацією з офіційній веб-сторінці Міністерства у справах сім'ї, літніх людей, жінок і молоді Німеччини, *«молоді особи мають право висловлювати свої проблеми і хочуть прийняти участь у їх вирішенні. Ми прагнемо зацікавити молодих людей політикою, надихнути їх на демократію та разом зробити нашу молодіжну політику ефективною»*. [25].

На думку вітчизняних дослідників (А. Бароніної та Р. Зуляра), німецька політика щодо молоді будується за принципом «від громадської діяльності до політичної діяльності». Тобто, держава створює певні умови для участі молодих осіб у демократичних процесах, які мають самостійно вирішувати де і в якому секторі вони здатні працювати на благо самих себе [1, с.44].

Молодіжна активність є багатогранним поняттям, адже участь молодих осіб не обмежується лише політичними процесами. Так, проблеми зміни клімату та різні аспекти екологічної безпеки увійшли у напрям *еко-активізму* молоді. На відміну від інших молодіжних рухів, даний напрям є загально-важливим для всіх, адже пов'язаний із майбутнім нашої планети.

Згідно офіційного сайту Міністерства у справах сім'ї, літніх людей, жінок і молоді, *«федеральний уряд визнає нагальність проблем, пов'язаних зі зміною клімату, особливо для молодого покоління. Існує необхідність активізувати участь молоді та молодіжних організацій в розробці політики в галузі навколишнього середовища»* [25].

Напрямок еко-активізму покликаний виховати екологічну-відповідальність у представників молодого покоління та донести їм розуміння екологічно сталого

суспільства. В контексті даного напрямку, увага акцентується як на простих повсякденних еко-звичках молоді (сортування сміття, використання еко-транспорту), так і на адвокаційних аспектах (участь у правозахисних екологічних організаціях, ініціативи в області ядерної безпеки, тощо) [33, с. 114-121].

Безумовно, деякі складові на зразок ядерної безпеки є частиною загально-державної політики, а не тільки молодіжної, однак згідно постанови Ради Безпеки ООН 2250 (ратифікованої у Німеччиною в 2015 році), молоді люди, як найкращі посередники, мають бути залучені до участі у вирішенні екологічно-безпекових питань. Тобто, задача молодіжної політики полягає в організації такої взаємодії та мотивації молоді бути активними учасниками [18].

Молодіжна політика Німеччини передбачає напрям, що опікується *здоров'ям молодих громадян*. В контексті молоді, необхідно враховувати аспекти пов'язані з навколишнім середовищем, фізичними вправами, харчуванням, міграцією, соціальним становищем, нещасними випадками, психологічним станом (стресами) тощо. Стратегія федерального уряду в галузі охорони здоров'я молоді включає ініціативи з поліпшення профілактики захворювань, зміцнення загального рівня здоров'я, дотриманню права доступності медичного обслуговування, моніторингу поточної ситуації у даній сфері та проведення фундаментальних досліджень щодо факторів негативного впливу [25].

Відповідно до стратегії, медична складова передбачає роботу з адиктивною молоддю, молоддю із групи ризиків, молоддю з інвалідністю, всіма громадянами віком від 14 до 27 років, що за власними чи незалежними обставинами у сфері охорони здоров'я опинились у стані виключення з суспільства [33, с.122-143].

Складова інтегрованості особи у суспільство зачіпається не тільки зі сторони медичних факторів. У змісті молодіжної стратегії особливу важливість становить соціальна і психологічна інтеграція кожної молодої особи у суспільство. Їх реалізація закладена у напрям *культурної різноманітності*

серед представників молоді. Даний пункт стратегії поєднує розуміння «культури» та «різноманіття» у термін «культурного різноманіття», яке націлене на забезпечення психологічного простору молоді та захищає молодих осіб від психологічного тиску у розрізі взаємодії із представниками інших культур. З позиції соціальної роботи – вона покликана уберегти молодь від дискримінації, забезпечити їй інклюзивні підходи і надати розуміння толерантності по відношенню до інших культурних носіїв [33, с.68-75].

Вищезазначені фактори є ключовими в процесі соціалізації молодих осіб та їх інтеграції у доросле життя. Однак, важливо вести мову не тільки про «ідеологію суспільства», а власне, про умови, які створені у ньому для життя молодих осіб. Одним із напрямів діючої стратегії є молодіжне *житло та інфраструктура*. Держава визнає, що за даною складовою існує певна нерівність серед молодих громадян. Зокрема умови, у яких проживають молоді особи із міських та сільських районів – є досить різними. До того ж простір для життя в Німеччині є досить нерівномірним, тобто з одного боку він характеризується перенасиченням населення у великих містах, а з іншого – відтік молодого населення з регіонів де немає економічних перспектив. За таких факторів, виникає одразу дві проблеми інфраструктурного характеру: перша – це неможливість далі будувати своє життя за місцем свого народження, друга – це важкодоступність житла у тих містах, куди молодь намагається потрапити [33, с.56-67].

Напрямок молодіжного *житла та інфраструктури* покликаний створити доступний простір для проживання молоді, організувати молодіжну інфраструктуру (або доступ до неї) і сприяти подолання наявних проблем нерівності молоді відповідно до місцевості її проживання. Очевидно, що даний напрям діяльності держави є довгостроковим, однак втілення певних кроків можна розглядати і в короткотерміновій перспективі.

Велика кількість факторів у житті молодої особи залежить не тільки від умов, що створені державою, а і від тих, які молода особа здатна забезпечити собі самостійно. Зміст молодіжної стратегії декларує підтримку можливостей

молоді у сфері *освіти, самовизначення та працевлаштування*. Важливість даної складової є беззаперечною, адже для кожної молодої особи цей етап життя є обов'язковим (на відміну від еко-активізму чи участі у демократичних процесах, де молода особа може не проявляти активної участі).

Відповідно до інформації на сторінці Міністерства, що опікується молодіжними питаннями, *«освітній успіх має вирішальне значення для майбутніх можливостей працевлаштування і життєвих можливостей. Через ущільнення та тиск на продуктивність у повсякденному житті, молоді люди вимагають більшого вільного простору і часу для самостійного вибору»* [25].

Відповідно, зміст молодіжної політики Німеччини направлений на те, щоб молоді громадяни могли самостійно оцінювати власні здібності, а вибір самої професії був більш свідомим і незалежним від думки оточення [33, с.76-95].

Молодіжна політика Німеччини не тільки декларує можливість активного розвитку молоді, а і покликана сприяти його реалізації в контексті *мобільності та цифрових перетворення в суспільстві*. Слід розуміти, що мова іде саме про фізичну мобільність молодих осіб, які незалежно від їх місця проживання мають бути забезпечені доступом до освіти, хочуть мати можливість відвідувати заклади неформальної освіти, воліють проводити час за розвагами із друзями та потребують доступу до глобальної Інтернет-мережі. Очевидно, що органи державного рівня є відповідальними за створення відповідної інфраструктури. Однак, як і в деяких попередніх складових, молодь, будучи отримувачем таких послуг, здатна виступати у якості їх регулятора: бути індикатором власних потреб, ініціювати запити щодо них, писати проекти тощо.

До того ж, держава декларує не тільки вирішення інфраструктурних аспектів мобільності, а і важливість цифровізації, яка покликана розширити мобільність молодих громадян у полі електронних послуг. Так, стратегія передбачає розвиток цифрових медіа у сферах освіти, працевлаштування та комунікацій молоді [33, с.96-113].

Важливим показником розвитку молодіжної сфери є не тільки внутрішня, а і зовнішня мобільність молодих громадян. *«Перетинаючи кордони національної держави, молоді люди відкривають нові можливості досвіду і власного розвитку...»*, – дана цитата з веб-ресурсу Міністерства у справах сім'ї, літніх людей, жінок і молоді характеризує напрям молодіжної політики під назвою «Європа і світ» [25].

Німеччина, будучи країною Європейського співтовариства, беззаперечно визнає, що посилена мобільність молоді у межах країн Євразони є основою для співдружності держав-членів ЄС. Не слід применшувати важливість і світової мобільності, адже знання інших країн, культур, мов, які німецька молодь опановує протягом навчання/роботи за кордоном, значно розширюють її можливості самореалізації у майбутньому. Наостанок, варто зазначити, що складова мобільності не обмежується лише представниками місцевої молоді, адже Німеччина є привабливою точкою призначення для молодих осіб з інших країн ЄС та світу. Відповідно, даний пункт стратегії всесторонньо регулює міграційні процеси щодо молоді та окреслює підтримку таких процесів зі сторони держави [33, с.144-155].

Таким чином, аналіз молодіжної стратегії Німеччини дозволяє стверджувати, що декларативна сторона даного документу охоплює велику кількість різних соціальних напрямів. Держава позиціонує себе як таку, що націлена на діалог із молоддю, прагне отримати довіру з боку молодого населення та готова говорити безпосередньо із молоддю, а не про неї.

Молодіжна стратегія містить дев'ять напрямів роботи над молодіжними питаннями. У своїй більшості, ці складові є збірними і тематичними, адже зміст більшості з них передбачає роботу за двома і більше напрямками одразу, а сама стратегія лише декларує сфери дії без конкретної дорожньої карти її реалізації.

Фактично, всі напрями молодіжної політики реалізуються на основі прямого чи непрямого впливу на молоде покоління. Німеччина не створює відчуття зобов'язаності перед молоддю, тим самим убезпечує її від патерналіських настроїв. Більшість розглянутих напрямів молодіжної політики

побудовані на засадах колективної участі молодих осіб, їх відповідальності, волевиявленні, саморозвитку, прийнятті певних рішень, здійсненні цивільного контролю тощо.

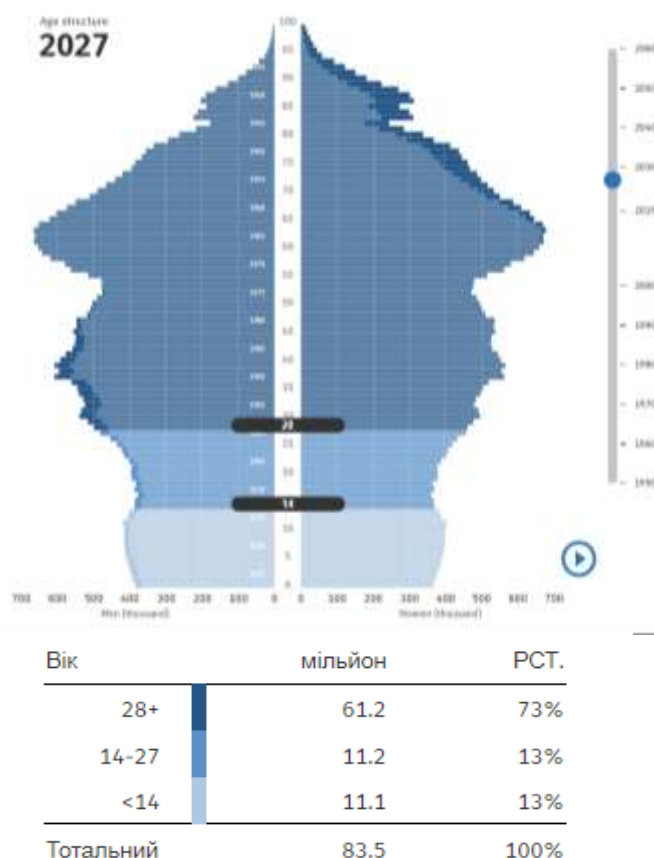
Держава не позиціонує себе в ролі центрального суб'єкту. Вона як «сторона ресурсу» виступає лише в якості партнера, покликаного почути та підтримати ідеї молоді як «сторони ініціативи». На умовах такої взаємодії і функціонує молодіжна соціальна політики Німеччини.

2.2. Ефективність напрямів молодіжної політики Німеччини

За даними Міністерства статистики Німеччини за 2022 рік, на території країни проживає 11.9 млн осіб віком 14-28 років, що складає 14% від загальної числа населення. Порівнюючи цей показник з інформацією від 2015 року, коли чисельність молоді складала 12.8 млн (16%), можна стверджувати про істотне зменшення кількості молодих громадян на 1 млн (2%) за останні 7 років [23].

На офіційній веб-сторінці Міністерства статистики Німеччини міститься інтерактивний графік, що на основі математичного розрахунку демонструє кількість представників 14-27 років у майбутньому. Згідно його показників, кількість молоді через 5 років становитиме 11.2 млн, тобто 13% від усього населення (див. графік 2.2). Відповідно, у зв'язку зі збереженням кількісного розриву між молоддю і старшим поколінням, напрям *організації діалогу між поколіннями* імовірно

Графік 2.2.1 «Кількість молоді у 2027р.

надалі зберігатиме запотребованість в сфері молодіжної політики.

На сьогоднішній день, по всій Німеччині діють комунальні та приватні центри «Районих зустрічей» (Stadtteiltreff). Це так звані центри дозвілля, де представники різних вікових груп можуть зустрічатися та проводити разом час за різними видами активностей, представлених у цих закладах. Кейсом їх створення була необхідність діалогу між поколіннями, проте, наразі більшість з них характеризуються низькою відвідуваністю і працюють рідше як бібліотеки.

Згідно, досліджень думок самої молоді в рамках соціологічного опитування компанії «Shell» у 2019 році, більшість підлітків (92%) мають гарні відносини зі своїми батьками; переважна більшість також розглядають їх як зразок для наслідування у вихованні дітей (74%) [12].

Відповідно, діалог між поколіннями є прогресивним та запотребованим напрямом молодіжної політики, однак характеризується малим впливом з боку держави і відсутністю дієвих механізмів такого впливу.

Досліджуючи молодіжну політику Німеччини, варто розуміти, що вона орієнтується не тільки на громадян своєї країни, а і на молодих осіб з інших країн, які несуть власну *культуру і різноманітність* в німецьке суспільство. Згідно інформації з офіційного загальнодержавного дослідження «Deutschland und Internationales» від 2019 року: 32.1% молодих осіб віком 15-20 років, що проживають у Німеччині мають міграційне минуле. А серед категорії осіб 20-25 років – цей показник складає 29.3%. Відповідно, кожна третя молода особа є вихідцем з іншої країни [15, с.41].

Однозначним є той факт, що за умов подібних міграційних процесів перед молодіжною політикою Німеччини регулярно постає задача забезпечення толерантності у полікультурному молодіжному суспільстві та убезпечення його від проявів ксенофобії, націоналізму чи патріотизму по відношенню до молоді з інших країн.

За даними репрезентативного дослідження «Shell-Jugendstudie 2019»: 39% молодих респондентів схильні до космополітизму (вважають всіх людей

«громадянами світу» і не бачать перешкод у проживанні іноземців в Німеччині), а 33% – до популістської орієнтації (мають певні патріотичні чи націоналістичні нахили). Інші 28% опитаних молодих осіб – не мають чіткої позиції. Однак, незважаючи на те, що деякі нетолерантні заяви знаходять схвалення у деяких суспільних питаннях, переважна кількість молоді є терпимою до представників своєї вікової групи. Згідно статистики того ж дослідження, рівень толерантності до молоді з інших країн коливається від 80% до 95% в залежності від Земель. Таке коливання пояснюється різницею у культурному світогляді молоді зі Східної та Західної Німеччини, де остання є більш толерантною [12].

Найбільша увага держави щодо напрямку культури і різноманітності спрямована не так на іммігрантів, як на підтримку представників ЛГБТ-спільнот. Спеціально для них за підтримки Міністерства у справах сім'ї, літніх людей, жінок і молоді було створено національну веб-платформу «Райдужний портал» («Regenbogenportal»), де кожна молода особа може отримати інформацію про гендер, його особливості, контакти для соціо-психологічної підтримки тощо [43].

Німеччина приділяє особливу увагу питанням міжкультурного діалогу і намагається перевести їх на публічний характер обговорення. У площині даного напрямку держава розглядає молодь як на рушійну силу, щодо тем про толерантність, терпимість та різноманіття.

Розуміючи важливість фізичного *здоров'я молодих громадян*, Німеччина декларує відповідні дії для поліпшення ситуації за даним напрямом. Згідно «Національних рекомендацій щодо вправ та заохочень до фізичної активності», Федеральне Міністерство продовольства і сільського господарства і Федеральне Міністерство охорони здоров'я покликані сприяти здоровому харчуванню молодих осіб та збільшенню їх фізичних активностей. Даний план має реалізовуватися на базі шкіл у вигляді дотримання контролю якості шкільного харчування, проведення спортивних заходів, поширення серед молоді ідей здорового образу життя тощо. Нажаль, у ході дослідження не було

віднайдено результатів даного плану, адже на офіційній сторінці Бундестагу, де знаходиться його текстова версія, містяться тільки очікувані результати, що не можуть бути репрезентативними [20].

Згідно медичної статистики, більшість молодих людей в Німеччині ростуть здоровими. Так, 93.5% дівчат і 95.2% хлопців у віці від 14 до 17 років оцінюють свій стан здоров'я як «хороший» або «дуже хороший» – на це вказують дані офіційного дослідження інституту Роберта Коха (Studie zur Gesundheit von Kindern und Jugendlichen in Deutschland) представленою у 2018 році [4, с.10].

Згідно результатів цього ж дослідження, більшість випадків пов'язаних із ожирінням, різними захворюваннями, затримками в розвитку або психічними відхиленнями молодих людей є наслідком соціального-неблагополуччя середовища, де росла дана особа.

Більшість останніх опитувань стосовно здоров'я молоді були присвячені тематиці коронавірусу, вакцинації та думці молоді стосовно існуючих обмежень. Згідно молодіжного дослідження «Sinus 2020», німецька молодь наголошувала на надлишковості коронавірусних обмежень та відсутності можливості публічних виступів проти них. Однак не зважаючи на це, молоді особи відповідально ставилися до існуючих заборон. Центральну роль у розумінні молоді відігравала солідарність: вони не так сильно боялися заразитися вірусом самостійно, як мали побоювання заразити інших осіб (літніх людей, батьків, бабусів і дідусів). Більшість молодих осіб і досі оцінюють вплив пандемії на їхнє здоров'я як не дуже серйозне [44].

Загалом, в контексті медичної статистики слід зазначити, що згідно щорічного рейтингу різних світових агентств (BOOЗ, Numbeo), Німеччина входить у список 25 найкращих країн світу в сфері медичних послуг. Відповідно, враховуючи факт, що 100% населення Німеччини має медичне страхування, можна говорити про цілковиту доступність даних послуг для всіх категорій молодого населення [31].

Піклуючись не тільки про здоров'я молодих громадян, а і про майбутнє наступних поколінь, молодіжна політика сприяє розвитку *еко-активізму* серед

молоді. В контексті даного напрямку, Німеччина намагається надати молоді розуміння важливості екологічної безпеки і перетворити це розуміння у так звану *еко-культуру* чи *еко-патріотизм* серед представників сучасної молоді.

На сьогоднішній день, згідно соціологічного дослідження Shell-Jugendstudie 2019 року, майже троє з чотирьох молодих осіб (73%) називають забруднення навколишнього середовища головною проблемою, яка їх лякає. Цей страх пов'язаний із безповоротними змінами клімату, що можуть стати реальністю за умов безвідповідального ставлення до природи [12].

У містах Німеччини досить часто проходять події, присвячені еко-темам. Зокрема, 23 серпня 2022 року у великих містах Німеччини пройшли «кліматичні страйки» (Klimastreik) покликані акцентувати увагу суспільства на проблемах екології. Більша частина учасників таких протестів – це молоді люди, що свідчить про їх бажання змінити стереотипні підходи, однак неможливість це зробити самостійно, без політичної чи громадської підтримки [30].

Зазвичай подібні події частіше організовуються на локальному рівні. До прикладу, у жовтні 2022 року в одному із міст західного регіону Німеччини (місто Фрайбург) пройшла незвична акція під назвою «Очевидно» (Augen Auf). Вона проходила у два етапи, спочатку волонтери (здебільшого молодь) допомагали прибирати забруднені парки та сквери, а потім, запакувавши сміття у металеві контейнери, привезли його у центр міста, щоб продемонструвати безвідповідальність суспільства [27].

Досліджуючи даний напрям, досить важко знайти межу між екологічним напрямом молодіжної політики і глобальною екологічною політикою Німеччини. Однак, очевидним є факт, що еко-активізм є поширеним серед молоді і має підтримку не тільки з боку громадських організацій, а в першу чергу з боку політичних сил. На сьогоднішній день, більшість представників німецького уряду належать до партії «зелених», а отже беззапаречно підтримують еко-ініціативи серед молодих громадян.

Молодіжна політика покликана підтримувати *участь молодих осіб* не тільки в екологічній складовій, а і *у всіх демократичних процесах*, незалежно від їх громадянської та політичної позиції.

Держава передбачає створення умов роботи для молодіжних організацій, які могли б істотно впливати на суспільні питання (зокрема ті, що турбують саму молодь). Одним із прикладів такої діяльності є проєкт «Сильні дитячі та молодіжні парламенти». Він передбачає щорічний конкурс державних грантів у розмірі 15 000 Євро для втілення молодіжних проєкт-ідей [54]

Щоправда, згідно урядового дослідження 2020 року за підтримки соціологічної групи Sinus, багато підлітків не відчують, що політика їх чує або сприймає всерйоз. Вони нарікають на недостатню участь молодого покоління в процесах прийняття політичних рішень і відсутність представництва в політичному просторі. Відповідно, напрям молодіжної політики, щодо участі молоді у демократичних процесах зазнає критики під тезою «висловлюватись не означає впливати», що ставить під питання його якісну складову [44].

Така думка підтверджується одним з останніх репрезентативних опитувань молоді 2022 року, яке проводилося компанією Vodafone. За його результатами, три чверті молоді вважають німецьку «демократію» занадто громіздкою, щоб вирішувати поточні та майбутні проблеми [38].

Така позиція молодих осіб може бути цілком виправданою, адже участь у демократичних процесах не слід прив'язувати до діяльності конкретних громадських організацій, незалежно від того чи отримали вони грант на певний проєкт чи ні. Враховуючи демократичне право кожної особи (молоді) у можливості бути почутим(-ою), цей напрям молодіжної стратегії є надважливим і потребує доопрацювання з боку держави.

Результати соціологічного дослідження Shell-Jugendstudie 2019 проводять пряму взаємозалежність між політичною активністю молоді та рівнем її освіти. Зокрема, тільки кожна четверта особа із неповною середньою освітою описує себе як політично зацікавлену. Натомість, серед молодих людей, що отримали

повну середню освіту, таку позицію займає кожна друга особа. Серед студентської молоді – цей показник складає аж 66%. При тому, що підлітки чоловічої статі є більш активними, ніж підлітки жіночої статі, обидві статі надають рівне значення своєму невід’ємному праву на політичну участь.

Освітня складова молодіжної політики Німеччини є частиною збірного напрямку *освіти, самовизначення та працевлаштування молоді*.

Середня освіта в Німеччині є загальнообов’язковою для всіх, а середній термін навчального процесу підлітків у школі складає 13 років. Відповідно, починаючи навчання у 6 років, молода особа закінчує його у 19 років. Держава намагається контролювати відвідування закладів середньої освіти і не допускати ситуацій, коли підлітки прогулюють школу чи не відвідують її зовсім, адже за таких умов батькам загрожує адміністративна відповідальність і проблеми з «молодіжною соціальною службою» (Jugendamt).

Дослідження 2019 року щодо якості середньої освіти в Німеччині за програмою міжнародної оцінки учнів (PISA) проведене Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) показує, що рівень знань і компетенцій німецьких школярів є нижчим ніж у попередні роки, однак оцінюється як «вище середнього» і знаходиться на одному рівні з низкою розвинених країн (Австралії, Франції, Ірландії, Нової Зеландії, Норвегії, Швеції, Великобританії і США) [41].

Основним покликанням шкільної освіти в контексті молодіжної політики є професійна орієнтація молоді і підготовка до усвідомленого вибору професії. В якості подальшого місця навчання молоді особи можуть обрати «професійні школи» (Berufsschule), університети (Universität) або вищі школи (Hochschule). Також в Німеччині існує система фахового навчання на робочому місці (Ausbildung), коли молода особа наймається на роботу (крім закладів медичного напрямку), проходить стажування протягом 2-3 років та отримує документ про отриману кваліфікацію, що є тотожним диплому бакалавра.

Згідно дослідження «Shell Jugendstudie 2019», 59% молодих громадян вважають Німеччину соціально-справедливою країною і 79% молоді згодні з

тим, що кожна молода особа в Німеччині має можливість отримати професійну підготовку відповідно до своїх навичок та здібностей [12].

Дослідження урядового науково-дослідного інституту (м. Бонн) показало, що складова вищої освіти Німеччини має неоднозначну цікавість серед молодого населення. З однієї сторони, кількість договорів на навчання у 2019 році є нижчою за попередній рік і така тенденція зберігається починаючи з 2011 року. Однак, враховуючи демографічне зменшення числа молоді в Німеччині, ці показники не є критичними. З іншої сторони, кількість молодих осіб, що отримують чи отримали другу вищу освіту поступово зростає. У 2018 році їх кількість складала 1,33 млн, а у 2019 році – це число зросло на +0.5%. Такі підрахунки кількісно демонструють схильність молоді до навчання [24].

Паралельно зі збільшенням попиту на другу вищу освіту, дане дослідження констатує факт зменшення кількості молодих осіб зацікавлених в отриманні диплома професійної (технічної) спеціальності і значне зменшення тих, хто отримує дві таких освіти. На думку дослідників, дана ситуація прямим чином впливає на ринок праці, однак кількість пропозицій вакантних посад для молоді залишається відносно стабільною.

Молодь, яка має певні складнощі із працевлаштуванням, може звернутися за відповідною допомогою до місцевих профспілкових організацій або служб працевлаштування населення (JobCenter), що являють собою прями представництва Міністерства праці Німеччини (Bundesagentur für Arbeit). Молодіжна політика передбачає відокремлене обслуговування молодих осіб до 25 років у спеціальних молодіжних професійних центрах («Gleis 25»). Дані інституції надають інформаційну, освітню та фінансову підтримку з огляду на життєву ситуації, кваліфікацію та економічне становище молодої особи [29].

У ході навчання та роботи, лише невелика частина молоді наголошує на проблемах економічного характеру. Бідність та страх втратити роботу згадуються трохи більше ніж кожною третьою молодою особою [12].

Економічне благополуччя молодих осіб хоч і не представлено окремим напрямом молодіжної політики Німеччини, однак досить часто саме воно є

показником настроїв молоді у суспільстві. За даними дослідження соціологічної групи Bankenverband від 2021 року, дві третіх опитаних молодих осіб оцінюють свою економічну ситуацію, як доволі гарну. Дослідження наводить інформацію про орієнтовний середньомісячний дохід молодих осіб у 2015, 2018 та 2021 роках, залежно від видів їхньої діяльності [див. Графік 2.2]. Аналізуючи дані доходи можна стверджувати, що економічна ситуація серед представників молодого населення зазнала значних покращень [9, с.7]. Адже навіть зважаючи на показник інфляції, що у період з 2015 р. по 2021 р. становив 2,5%, усереднений рівень доходів молоді за даний проміжок часу збільшився на 47.62% (для молоді шкільного віку на 87%, для молоді–практикантів на 47%, для студентської молоді на 40%, для молоді що працює на 16,5%) [32].

Графік 2.2 «Середній дохід молоді залежно від сфери діяльності»

Паралельно до складової навчання, варто звернути увагу на можливості міжнародної мобільності здобувачів освіти в контексті напряму молодіжної політики «Європа і світ». Так, за даними дослідження «Wissenschaft weltoffen 2021», яке щорічно вивчає статистику студентських обмінів, 50% студентської молоді Німеччини були учасниками міжнародної мобільності. Цей показник вважається доволі високим, однак наразі є нижчим, порівняно з 2019 роком, коли він становив 57%. Дослідження пояснює що, даний спад був викликаний пандемією коронавірусу, а точніше обмеженнями країн до яких мобільність тимчасово не здійснювалася. Найпопулярнішими країнами обмінів є країни

Америци та північно-західної Європи. В останні роки, підвищену цікавість німецької молоді викликають Турція, Ізраїль, країни Східно-Європейського партнерства та Азійсько-Тихоокеанського басейну [16, с. 3–4].

Проте, варто аналізувати не тільки мобільність внутрішньої студентської молоді, а і представників молоді, що є вихідцями з інших країн та перебувають на території Німеччини за певних обставин. Зазвичай, ними є міжнародні студенти, шукачі роботи за кордоном або особи, які покинули власну країну за гуманітарних обставин. Серед складових, які позитивно впливають на мобільність молодих осіб з інших країн можна окреслити спрощену процедуру їх вступу до закладів вищої освіти Німеччини, можливість залишитися після навчання за умови роботи по спеціальності, визнання іноземних документів і отримання статусу молодих спеціалістів.

Доречно припустити, що така складова мобільності часто перетинається з міграційною політикою країни, адже за відкритістю до молоді можуть стояти асиміляційні процеси ініційовані державою, коли намагається отримати певні вигоди за рахунок молодого працездатного населення з інших країн. Це можуть бути і економічні вигоди (податки), і демографічні вигоди (збільшення народжуваності), і різного роду соціальні вигоди.

Молодіжна політика Німеччини містить не тільки складову зовнішньої мобільності, а передбачає в першу чергу основи *внутрішньої мобільності* молодих громадян у поєднанні з *цифровими технологіями*.

На національному рівні Німеччини діє спеціальна комісія, що оцінює наявність і доступність різного роду послуг для населення та публікує репрезентативні звіти на власному офіційному веб-ресурсі «Deutschlandatlas» («Німецький атлас»). В контексті молодіжної політики, даний напрям передбачає створення якісної молодіжної інфраструктури. Звертаючи увагу насамперед на проблемні регіони, такі як віддалені села чи містечка, слід відзначити, що більшість з них мають власні заклади для молоді різних форм власності (спортивні школи, фітнес центри, клуби), що з практичної сторони

демонструє прогресивність внутрішньої мобільності як напряму молодіжної політики [51].

Не зважаючи на це, очевидним є факт непропорційності ринку послуг для молоді у віддалених регіонах та великих містах. Одним із державних кроків, покликаних поліпшити молодіжну мобільність, є організація єдиних транспортних зон по всій Німеччині. Вони передбачають спрощене сполучення між регіональними центрами та навколишніми населеними пунктами за умови придбання молодою людиною регіональної карти або наявності студентського семестрового квитка. Відповідно, молода людина отримує доступ до більшої кількості закладів інфраструктури для відвідування.

Також, неможливо не згадати про цьогорічний експеримент Міністерства транспорту Німеччини та німецької залізничної компанії Deutsche Bahn, які на період трьох літніх місяців ввели в дію квиток вартістю 9 Євро (за місяць), що дозволяв всьому населенню країни (у тому числі і молоді) без обмежень подорожувати приміським транспортом по всій території Німеччини. Даний експеримент був дуже показовим і наразі державне міністерство транспорту готує аналогічний універсальний квиток, який буде втілено на постійній основі вже починаючи з 1 січня 2023 року. Слід розуміти, що окрім комерційної вигоди, даний проєкт мав і велику соціальну мету: зробити внутрішню мобільність доступною для кожного, щоб люди відчували себе громадянами всієї країни, а не тільки свого міста/села. Враховуючи, що різні соціологічні дослідження акцентують увагу на різниці у мисленні людей зі Східної та Західної Німеччини – такі проєкти є необхідними, особливо для молодого покоління [19].

В контексті молодіжної мобільності, держава робить ставку не тільки на фізичну складову, а зокрема і на *цифрову мобільність населення*, яка передбачає цифрові можливості та доступ до різних джерел інформації.– від людського капіталу та якості зв'язку до інтеграції економіки і держави в мережу.

Згідно офіційних звітів Єврокомісії щодо індексів цифрової економіки та суспільства у 2022 році (The Digital Economy and Society Index 2022), Німеччина демонструє лише задовільні показники у сфері діджиталізації і цифровізації [52].

Серед позитивних складових слід зазначити, що Німеччина посідає 6-те місце серед 27 країн ЄС у показниках поширення цифрових навичок серед населення. Розуміючи, що основним носієм цифрових трансформацій у будь-якому суспільстві є молодь, таку статистику можна трактувати як готовність молодих людей сприймати та користуватися сучасними цифровими технологіями. З практичної сторони, їх поширення перехресно стосується інших напрямів молодіжної політики. Наприклад, використання сервісу петицій www.openpetition.de як засобу електронної демократії прямим чином відкриває можливості впливу молоді на процеси в суспільстві.

Серед списку цифрових інновацій не можливо обійти наявність п'ятого покоління інтернету у німецьких містах. Ініціатива «5G для Німеччини» була прийнята у 2017 році і покликана забезпечити повне покриття всієї території до 2025 року. Беручи до уваги молодих осіб, які проживають у віддалених регіонах, де немає можливості підключення стаціонарного інтернету, даний проєкт покликаний забезпечити їм доступ до глобальної мережі та сприяти можливості отримувати об'єктивну до інформацію.

У 2019 році, компанія «Shell» проводила дослідження щодо ресурсів, які користуються популярності у молодих громадян. Так, основним джерелом інформації для молоді є Інтернет. Найбільшу популярність мають сайти та портали новин (20%), соціальні мережі та групи у месенджерах (14%) та відеохостинги на зразок YouTube (9%). Майже четверта частина молоді (23%) вважають телебачення основним засобом отримання інформації. Серед інших джерел, молодь називає радіо (15%) та друковані ЗМІ (15%). Однак, традиційні засоби інформації (телебачення, газети...) не дивлячись на порівняно нижчу популярність серед молоді користуються значно більшим рівнем довіри [12].

Досить незвичним є розуміння процесів діджиталізації в контексті молодіжної політики з боку представників влади Німеччини. Зокрема, «цифровізація по-німецьки" передбачає закупівлю планшетів та ноутбуків для учнів шкіл, надання їм віртуальних хмар разом із навчальними обліковими записами та технічної підтримки різних навчальних платформ.

Поруч із цими та іншими кроками, які держава робить на зустріч молоді у світі технологій, репрезентативні дослідження демонструють незадовільні результати діджиталізації у багатьох суспільно значимих для молоді напрямках.

Так, серед показників інтеграції цифрових технологій в бізнес і електронну комерцію Німеччина посідає 18 місце серед 27 країн ЄС. В контексті молодіжної політики – це означає, що більшість послуг бізнес-сектору є частково доступними чи повністю недоступними для молоді. Практичним підтвердженням даного факту може слугувати банківська система Німеччини, де відкриття банківського рахунку для молодої особи є доволі довгою процедурою, яку неможливо здійснити онлайн і яка може тривати до одного місяця.

Значний розрив між іншими країнами також помітний в сфері цифрових державних послуг. Наразі, Німеччина посідає 16-е місце серед 27 країн ЄС, відстаючи від лідерів: Естонії, Данії та Фінляндії. Переважна кількість німецьких установ соціального та адміністративного характеру мають власні офіційні веб-ресурси. Однак, їх зміст включає лише довідкову інформацію або форму для бронювання зустрічі зі спеціалістом. Консервативний підхід проявляється і в методах комунікації зі спеціалістами таких установ, які зав'язані на використанні електронної пошти або іноді на методах паперового листування. Відповідно, в контексті молодіжної політики, молодь має обмежені можливості отримання певних видів державних послуг в електронному форматі, які є необхідними для спрощеної взаємодії між ними та державою.

Сьогоднішній німецький уряд розуміє глибину існуючих проблем, а пандемія Covid-19 мала надати додатковий поштовх до певних змін, однак реформування даного напрямку є непростим, зважаючи на його масштаби і брак

IT-спеціалістів. У лютому 2021 року, у Німеччині була прийнята державна федеральна програма «Цифровізація у соціальній роботі з молоддю», що передбачала створення мобільного додатку та надання через нього послуг із цифрової соціальної підтримки. Нажаль, поки що зарано казати про результати даної програми, однак актуалізація таких проєктів свідчить про роботу держави за даним напрямом як частиною молодіжної політики.

Німеччина передбачає не тільки доступність інфраструктури та послуг, а і *доступність молодіжного житла*, що становить окремий напрям політики. Згідно статистики молодіжних соціальних служб Німеччини (Jugendamt), третина молодих осіб 15-27 років проживають окремо від батьків [40].

Офіційні дані Німеччини свідчать про збільшення загальної кількості житлових приміщень протягом 2010 та 2020 років аж на 92%. Нажаль, дана статистика не диференціює молодіжне житло від загальних показників житлової політики, що створює додаткові труднощі аналізу даного напрямку [51].

Молодіжне житло у Німеччині безпосередньо представлене студентськими та молодіжними гуртожитками. У непрямому сенсі, молодіжним – можна вважати будь-яке житло, де проживає молода особа чи декілька молодих осіб.

У питаннях молодіжного житла держава займає певну пасивність. По-перше, у Німеччині немає поняття «отримати житло від держави» (тільки у певних випадках держава може надати тимчасове соціальне житло). А по-друге, більшість вищезгаданих гуртожитків для молоді є об'єктами приватної власності (житлових комплексів, університетів, церковних громад тощо), що унеможлиблює прямий вплив держави, який може тлумачитись як тиск на бізнес чи приватних осіб. Проте, це не виключає факт, що держава може вести переговори або залучати таких представників до реалізації поставлених планів. Така робота ведеться здебільшого на місцевому рівні під час засідання муніципальних комітетів з питань молоді (Jugendhilfeausschuss).

Узагальнюючи показники напрямів молодіжної політики слід зазначити, що більшість молодих людей задоволені своїм становищем, однак згідно

дослідження «Молода Європа» (2022) наразі спостерігається різке зниження оптимізму в їхніх думках. На думку експертів, що проводили дане дослідження, до списку проблем молоді незабаром можуть додатися певні економічні фактори, які вже на сьогоднішній день відчуває Німеччина у зв'язку з інфляцією. Також, вони можуть вплинути на всю сферу молодіжної політики, яка залежить від видатків з державного бюджету Німеччини [37].

Згідно дослідження компанії Shell від 2019 року, майже троє з чотирьох молодих людей розглядають бюрократію як найбільш критичну точку Німеччини (у тому числі в сфері молодіжної політики), однак на їх думку ця тенденція дещо знижується. Партнерство Німеччини та ЄС молодь розуміє як шлях до реалізації власних можливостей. А четверо з п'яти молодих людей впевнено підкреслюють, що їх країна виступає за мир і демократію [12].

Кожний напрям молодіжної стратегії демонструє і позитивні сторони, і певні проблеми, які можуть бути викликані як недостатньо якісними підходами в середині країни, так і певними світовими факторами, що впливають на реалії німецького суспільства включаючи молодь.

Статистичні відповіді молодих людей показують, що вони достатньо добре розбираються в соціальних проблемах, засуджують їх і закликають до змін. Консервативна модель Німеччини навчила молодь бути активними творцями молодіжної політики, не чекаючи відповідних кроків від держави. За такого рівня громадянського суспільства серед молодих осіб, молодіжна політика перетворюється з інструменту адвокації прав на інструмент національних реформ. Певно, що такий досвід може бути показовим для інших країн ЄС і світу.

ВИСНОВКИ

Під час дослідження молодіжної політики Німеччини нами було опрацьовано відповідну наукову літературу, а також веб-ресурси федеральних відомств, що слугують джерелом офіційної інформації. Згідно віднайдених тлумачень, молодіжна політика може розглядається як явище, процес чи діяльність. Зокрема, офіційні визначення позиціонують її саме як політичну діяльність держави, що спрямована на забезпечення прав та можливостей для молодих громадян. Поруч із тим, увага вчених переважно акцентується на сферах впливу та кінцевій меті таких дій. Вони достатньо багатогранно трактують політику щодо молоді, розглядаючи її в якості інструменту соціалізації, педагогічного та культурного впливу, соціальної роботи, інтеграції у доросле життя, залучення до молодіжної роботи, захисту від певного роду ризиків та створення додаткових можливостей. Більшість думок вчених сходяться у тому, що молодіжна політика базується на безпосередній роботі з молодими людьми і не може бути реалізованою без їх залучення. Таким чином, зміст поняття «молодіжна політика» в реаліях німецького суспільства є повністю зрозумілим та розкритим з наукової точки зору, а сама тема має високий ступінь наукового інтересу серед німецьких та вітчизняних науковців.

Інституційна складова молодіжної політики Німеччини представлена у вигляді триступеневої каскадної системи, яка працює на федеральному рівні (Федеральне Міністерство у справах сім'ї, літніх людей, жінок і молоді), земельному рівні (молодіжні комітети при 16 німецьких землях) та муніципальному рівні (місцеві комітети та служби у справах молоді). Більша частина місцевих організацій дотичних до сфери молодіжної політики мають недержавну форму власності, адже попередньо отримавши статус «громадського виконавця», вони є повноцінними суб'єктами у вирішенні молодіжних питань. Даний принцип стосується і деяких інституцій приватної форми власності, які теж можна вважати суб'єктами молодіжної політики.

Німецьке юридичне поле щодо молоді чітко визначає її вікові рамки у межах 14-27 років та представлене великою кількістю законодавчих актів, а

саме Конституцією, Соціальним кодексом, Громадянським кодексом, Кримінальним кодексом і рядом законів: «Про послуги для дітей та молоді», «Про захист неповнолітніх», «Про розширення прав молоді», «Про охорону праці молоді», «Про суди над молоддю» та «Про заохочення до освіти» тощо. Проаналізувавши дані документи, можна констатувати, що вони максимально широко охоплюють різні сфери життя молоді та декларують їх права і обов'язки. Серед очевидних проблем у площині законодавства можна назвати надвисокі економічні обмеження неповнолітніх молодих осіб, адже згідно параграфів цивільного кодексу вони знаходяться у повній залежності від волі батьків. В цілому, діюче юридичне поле щодо молоді побудоване за принципами доступності, субсидіарності та полісуб'єктності,

Відповідно до цих принципів нами була досліджена практична складова молодіжної політики Німеччини, що представлена молодіжною стратегією із дев'ятьма напрямками роботи. Згідно даного документу, держава покликана сприяти діалогу між поколіннями; участі молоді у демократичних процесах; еко-активізму молоді; охороні здоров'я молодих громадян; культурній різноманітності серед молоді; вирішенню питань житла та соціального простору для молоді; підтримці молоді в освіті, самовизначенні та працевлаштуванні; забезпеченні внутрішньої мобільності молоді та цифровізації, а також можливостей міжнародної мобільності. Декларативна сторона стратегії демонструє готовність держави до надання базової підтримки молоді і створення широкого кола можливостей для неї. Однак, варто розуміти, що країна із консервативною моделлю соціальної політики не бере на себе жодних обов'язків перед молоддю, щоб уникнути таких явищ як патерналізм чи домінування у відносинах з молодими громадянами. Таким чином, даний підхід може піддаватися критиці через надмірну відстороненість держави від молодіжних питань, проте з позитивної сторони, молоді люди мають право самостійно використовувати власні можливості, відповідно до наявних навичок та ресурсів.

Аналізуючи кількісні показники офіційних статистичних джерел, а також якісні дані репрезентативних опитувань молоді, ми прийшли до висновків, що молодіжна політика Німеччини демонструє досить неоднозначні результати ефективності. Так, деякі її напрями є показовими в успішності та можуть слугувати прикладом для інших країн. До них відноситься складова молодіжної культури, здоров'я, еко-активізму, внутрішньої і міжнародної мобільності, освіти, самовизначення та працевлаштування. Результативність інших напрямів молодіжної політики Німеччини продемонструвала різницю між ідеями держави і реальною ситуацією в молодіжному суспільстві. Зокрема, складова організації діалогу між поколіннями є малоефективною з огляду на відсутність ефективних інструментів її реалізації. Участь молоді у демократичних процесах є недостатньою, що підтверджується результатами репрезентативних опитувань. А неефективність процесів цифровізації призводить до бюрократії соціальних послуг для молоді і порушення принципів доступності та субсидіарності. Аналіз деяких напрямів, таких як молодіжне будівництво, є повністю недоступним з огляду на відсутність офіційної інформації. У деяких досліджених напрямках і законодавчих документах ми звернули увагу на зменшені вікові рамки молодих осіб, як суб'єктів-отримувачів певних послуг. Наприклад, отримання сімейного пільгового страхування чи реєстрація в молодіжних центрах зайнятості здійснюється лише до 25 років, а не до 27, як передбачають загальні вікові рамки.

З огляду на понятійну, законодавчу, декларативну та практичну складову, молодіжна політика Німеччини має стабільне теоретичне підґрунтя і конкретні напрями роботи, частина яких заслуговує посиленої уваги і реформування з боку держави. Імовірно, що список цих напрямів може бути незабаром розширений. Адже, наприклад, враховуючи демографічну проблему старіння населення, державі доцільно проводити певну політику, щодо підтримки молодих батьків, про яку наразі немає жодної інформації в рамках діючої молодіжної стратегії. Таким чином, перед суб'єктами молодіжної політики

Німеччини стоїть задача із вирішення існуючих короткострокових викликів та роботі у довгострокових перспективах на благо держави і самої молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баронина А. А., Зуляр Р. Ю. Реализация государственной молодежной политики на современном этапе в странах Европы. *Известия. Политология. Религиоведение.* Иркутск, 2019, № 30, С. 40-53. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/realizatsiya-gosudarstvennoy-molodezhnoy-politiki-na-sovremennom-etape-v-stranah-evropy/viewer> (дата звернення: 03.11.2022)

2. Бедульова М. Кадрове забезпечення молодіжної політики: досвід Німеччини. *Кадровик.* 2007. № 1. С. 22-24.

3. Сторожук Р.П. Зарубіжний досвід реалізації молодіжної політики, 2007 р. № 1. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/DeBu_2007_1%281%29_51.pdf (дата звернення: 03.11.2022)

4. Allgemeine Gesundheit – KIGGS Welle 2 / Journal of Health Monitoring. Berlin : Robert Koch Institut, 2018. S. 8-15. URL: https://www.rki.de/DE/Content/Gesundheitsmonitoring/Gesundheitsberichterstattung/GBEDownloadsJ/FactSheets/JoHM_01_2018_allgemeine_Gesundheit_KiGGS-Welle2.pdf?__blob=publicationFile (дата звернення: 03.11.2022)

5. Böllert K. Kompendium Kinder und Jugendhilfe : Springer Fachmedien, Wiesbaden, 2017. 1686 S.

6. Clemens Metz. Hier studieren. Denzlingen : Drucherei Furtwängler, 2022. 63 S.

7. Deutsche Wörter Buch / herausgegeben von Karl-Dieter Bunting und Ramona Karatas. Chur/Schweiz : Isis Verlag AG, 1996. 1472 S.

8. Hornstein W. Jugendforschung und Jugendpolitik: Entwicklungen und Strukturen in der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts. Weinheim: Beltz, 1999. 411 S.

9. Jugendstudie 2021 / Jugendliche und junge Erwachsene im Alter von 14 bis 24 Jahren. München/Berlin : KANTAR/Bundesverband, 2021. 43 S. URL: https://bankenverband.de/media/files/2021_09_28_Charts_Jugendstudie_gesamt-final_WKnFDDW.pdf (дата звернення: 03.11.2022)

10. Kinder und Jugendbericht / Bericht über die Lebenssituation junger Menschen und die Leistungen der Kinder und Jugendhilfe in Deutschland : Manuela Schwesig. Bundesministerin für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 2017. 575 S. URL: <https://www.bmfsfj.de/resource/blob/115438/d7ed644e1b7fac4f9266191459903c62/15-kinder-und-jugendbericht-bundestagsdrucksache-data.pdf> (дата звернення: 03.11.2022)

11. Margit Auer. Interessenorientierte Jugendarbeit, Tübingen, 2010. 251 S. URL: <https://docplayer.org/48207554-Interessenorientierte-jugendarbeit.html> (дата звернення: 03.11.2022)

12. Mathias Albert, Klaus Hurrelmann, Gudrun Quenzel Kantar. Shell Jugendstudie. Hamburg, 2019. 33 S. URL: https://www.shell.de/about-us/initiatives/shell-youth-study/infographics/_jcr_content/root/main/containersection-0/simple/simple/call_to_action_copy/_links/item0.stream/1642665739154/4a002dff58a7a9540cb9e83ee0a37a0ed8a0fd55/shell-youth-study-summary-2019-de.pdf (дата звернення: 03.11.2022)

13. Renner P. Im Jugendhilfeausschuss gestalten : Eine Handreichung für Mitglieder in der kommunalen Jugendhilfeausschüssen in Baden-Württemberg. Stuttgart : KVJS, 2019. 41 S.

14. Schwab J. Handlungsfeld und Konzepte Sozialer Arbeit mit Jugendlichen und jungen Erwachsenen. *Handlungsfeld-orientierung in der Sozialen Arbeit*. 2020. № 2. С. 174–203.

15. Statistisches Jahrbuch: Deutschland und Internationales. Roggentin: Destatis, 2019, 715 с. URL:

https://www.destatis.de/DE/Themen/Querschnitt/Jahrbuch/statistisches-jahrbuch-2019-dl.pdf?__blob=publicationFile (дата звернення: 03.11.2022)

16. Wissenschaft weltoffen. DAAD, 2021. Passau : wbv Media, 2021. 124 S. URL: https://www.wissenschaft-weltoffen.de/content/uploads/2021/06/WWO_2021_210916_web.pdf (дата звернення: 03.11.2022)

17. Claudia Lücking-Michel. Zur Neupositionierung von Jugendpolitik / Notwendigkeit und Stolpersteine, 2009. 59 S. URL: https://www.jugendgerecht.de/downloads/bjk_2009_1_stellungnahme_jugendpolitik.pdf (дата звернення: 03.11.2022)

18. Резолюции Совета Безопасности ООН 2015 года. *Организация Объединенных Наций* : веб-сайт. URL: [https://undocs.org/ru/S/RES/2250\(2015\)](https://undocs.org/ru/S/RES/2250(2015)) (дата звернення: 03.11.2022)

19. 9-Euro-Ticket 52 Millionen Mal verkauft. *Die Bundesregierung* : website. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/faq-9-euro-ticket-2028756> (дата звернення: 03.11.2022)

20. Bewegungsempfehlungen. *Bundesministerium für Gesundheit* : website. URL: <https://www.bundesgesundheitsministerium.de/service/begriffe-von-a-z/b/bewegungsempfehlungen.html> (дата звернення: 03.11.2022)

21. Bundesgesetz über individuelle Förderung der Ausbildung. *Bundesministerium der Justiz* : website. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/baf_g/ (дата звернення: 03.11.2022)

22. Bürgerliches Gesetzbuch. *Bundesministerium der Justiz* : website. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (дата звернення: 03.11.2022)

23. Coordinated Population Projection for Germany. *DESTATIS Statistisches Bundesamt* : website. URL: <https://service.destatis.de/bevoelkerungspyramide/index.html#!y=2022&a=13,28&l=en&g> (дата звернення: 03.11.2022)

24. Datenreport. Indikatoren zur beruflichen Ausbildung. *Bundesinstitut für Berufsbildung* : website. URL: <https://www.bibb.de/datenreport/de/2020/127065.php> (дата звернення: 03.11.2022)
25. Die Jugendstrategie der Bundesregierung. *Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend* : website. URL: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/kinder-und-jugend/jugendbildung/jugendstrategie/jugendstrategie/jugendstrategie-der-bundesregierung-77406> (дата звернення: 03.11.2022)
26. Die Kapitel der Verfassung. *Deutsche Bundestag* : website. URL: <https://www.bundestag.de/grundgesetz> (дата звернення: 03.11.2022)
27. Drück deinen müll nicht anderen auds auge. *Augenauffreiburg* : website. URL: <https://augenauffreiburg.de/> (дата звернення: 03.11.2022)
28. Gesetz zum Schutze der arbeitenden Jugend. *Bundesministerium der Justiz* : website. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/jarbschg/> (дата звернення: 03.11.2022)
29. Gleis 25. *Jugendberufsagentur Freiburg* : website. URL: <https://gleis25-freiburg.de/> (дата звернення: 03.11.2022)
30. Globaler Klimastreik am 23 September 2022. *Fridaysforfuture* : website. URL: <https://fridaysforfuture.de/klimastreik/> (дата звернення: 03.11.2022)
31. Health Care Index by Country 2022 Mid-Year. *Numbeo* : website. URL: https://www.numbeo.com/health-care/rankings_by_country.jsp?title=2022-mid (дата звернення: 03.11.2022)
32. Inflation in Deutschland in 2022, 2021, Inflationsrate nach Jahren. *Business, Arbeit und Leben in Deutschland: für Ausländer und Migranten* : website. URL: <https://ru-geld.de/de/inflation.html#inflation-by-years> (дата звернення: 03.11.2022)
33. Jugend Strategie / In gemeinsamer Verantwortung: Politik für, mit und von Jugend. Die Jugendstrategie der Bundesregierung. Berlin: Bmfsfj, 2019. URL: <https://www.bmfsfj.de/resource/blob/146330/a6f7b2c5fbd995374eb7e7c22b8a4777/>

[in-gemeinsamer-verantwortung-politik-fuer-mit-und-von-jugend-die-jugendstrategie-der-bundesregierung-data.pdf](#) (дата звернення: 03.11.2022)

34. Jugendgerichtsgesetz. *Bundesministerium der Justiz* : website. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/jgg/index.html> (дата звернення: 03.11.2022)

35. Jugendliche beteiligen – an allen Entscheidungen, die sie betreffen. *Die Bundesregierung* : website. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/jugendstrategie-1701608> (дата звернення: 03.11.2022)

36. Jugendschutzgesetz. *Bundesministerium der Justiz* : website. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/juschg/index.html> (дата звернення: 03.11.2022)

37. Jugendstudie 2022. *TUI-Stiftung* : website. URL: <https://www.tui-stiftung.de/unsere-projekte/junges-europa-die-jugendstudie-der-tui-stiftung/jugendstudie-2022/> (дата звернення: 03.11.2022)

38. Jugendstudie 2022. *Vodafone Stiftung Deutschland* : website. URL: <https://www.vodafone-stiftung.de/jugendstudie-2022/> (дата звернення: 03.11.2022)

39. Kommission beginnt Arbeit am 17 Kinder- und Jugendbericht. *Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend* : website. URL: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/aktuelles/alle-meldungen/kommission-beginnt-arbeit-am-17-kinder-und-jugendbericht-198728> (дата звернення: 03.11.2022)

40. Mehr als ein Viertel der 25-Jährigen wohnte 2020 noch im Haushalt der Eltern. *DESTATIS Statistisches Bundesamt* : website. URL: https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2021/12/PD21_N069_12.html (дата звернення: 03.11.2022)

41. PISA – internationale Schulleistungsstudie. *Bundesministerium für Bildung und Forschung* : website. URL: https://www.bmbf.de/bmbf/de/bildung/bildung-im-schulalter/pisa-internationale-schulleistungsstudie/pisa-internationale-schulleistungsstudie_node.html (дата звернення: 03.11.2022)

42. Politik für Kinder und Jugendliche. *Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend* : website. URL:

<https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/kinder-und-jugend> (дата звернення: 03.11.2022)

43. Selbstverständnis. *Regenbogenportal* : website. URL: <https://www.regenbogenportal.de/fuer-fachkraefte> (дата звернення: 03.11.2022)

44. SINUS Jugendstudie 2020. *SINUS Markt- und Sozialforschung* : website. URL: <https://www.sinus-institut.de/media-center/presse/sinus-jugendstudie-2020> (дата звернення: 03.11.2022)

45. Sozialgesetzbuch I. *Bundesministerium der Justiz* : website. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_1/ (дата звернення: 03.11.2022)

46. Sozialgesetzbuch II. *Bundesministerium der Justiz* : website. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_2/ (дата звернення: 03.11.2022)

47. Sozialgesetzbuch III. *Bundesministerium der Justiz* : website. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_3/ (дата звернення: 03.11.2022)

48. Sozialgesetzbuch V. *Bundesministerium der Justiz* : website. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_5/ (дата звернення: 03.11.2022)

49. Sozialgesetzbuch VIII. *Bundesministerium der Justiz* : website. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_8/ (дата звернення: 03.11.2022)

50. Startseite. *Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend* : website. URL: <https://www.bmfsfj.de/> (дата звернення: 03.11.2022)

51. Startseiter. *Der Deutschlandatlas* : website. URL: https://www.deutschlandatlas.bund.de/DE/Home/home_node.html (дата звернення: 03.11.2022)

52. The Digital Economy and Society Index (DESI). *European Commission* : website. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi> (дата звернення: 03.11.2022)

53. Youth. *United Nations* : website. URL: <https://www.un.org/en/global-issues/youth> (дата звернення: 03.11.2022)

54. Ziel. *Starke Kinder und Jugendparlamente Regenbogenportal* : website. URL: <https://stakijupa.de/#ziel> (дата звернення: 03.11.2022)

